

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Козир Алли Володимирівни на дисертаційну роботу
Лупак Наталії Миколаївни

**«Теорія і практика формування комунікативної компетентності
майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах
інтермедіальної технології»,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами
відповідних галузей науки.**

Сучасний рівень глобалізації світового співтовариства, соціокультурного розвитку українського суспільства, динаміка євроінтеграційних процесів породжує нові вимоги до функціонування вітчизняної системи професійної підготовки фахівців, орієнтуючи її на розвинену готовність до майбутньої фахової діяльності й якісного виконання професійних функцій. З цієї позиції пріоритетним напрямком мистецької освіти є підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до інноваційної комунікативної діяльності з учнями. Процес модернізації української школи змінює характер професійної діяльності вчителя мистецьких дисциплін від вузькопрофільного інформаційно-навчального до компетентнісно-комунікативного.

Нова парадигма освіти, що знайшла відбиття в реформі загальної середньої освіти, передбачає реалізацію принципів індивідуалізації та гуманізації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості людини, визнання її самобутності й самоцінності, формування компетентності особистості як загальної здатності до суспільної діяльності на основі знань, досвіду, системи цінностей, здібностей, набутих у процесі навчання. Саме тому в процесі професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей необхідно акцентувати увагу на

розвиток особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатність до сприйняття, розуміння й творення художніх образів, потребу в художньо-творчій самореалізації та духовному самовираженні.

У цьому плані актуальність проблеми, до якої звернулася Лупак Н.М., незаперечна. З багатьох можливих підходів до оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів дисертантка обрала проблему формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології, розглядаючи її як систему поглядів на педагогічну комунікацію, яка розгортається в умовах художньо-інтегративного освітнього середовища. Дисертаційна робота Наталії Миколаївни Лупак спрямована на наукове обґрунтування концепції формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології.

Зважаючи на зазначене, можна стверджувати про актуальність і своєчасність дослідження як для подальшого розвитку теорії і методики професійної освіти, так і для освітянської практики загалом, оскільки фахова підготовка студентів мистецьких спеціальностей постає важливим складником професійного зростання майбутніх фахівців в обраній ними галузі педагогічної діяльності.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Аналіз наукового апарату дослідження, викладеного у вступі, свідчить про його теоретико-методологічну обґрунтованість, коректність і відповідність сучасним напрямкам наукових досліджень у теорії й методиці професійної освіти. Оцінюючи дисертаційну роботу за новизною, варто відзначити, що в ній уперше представлено систему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології як комплексну багаторівневу структуру, що реалізується в умовах художньо-інтегративного середовища, в якій активується міжсуб'єктна, міжмистецька, міждисциплінарна, міжмедійна взаємодія, інтегруються сучасні педагогічні

технології, комунікативні практики, стимулюється творчий розвиток особистості, її професійне зростання.

Нові факти, одержані здобувачем.

Даючи загальну оцінку роботі, варто відзначити наукову новизну та своєчасність постановки проблеми та її вирішення. Зокрема, у дисертації вперше у вітчизняній педагогічній науці розроблено й обґрунтовано концепцію формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, в якій сконцентовано засади інтермедіальної технології у вигляді трьох базових концептів: методологічному (відображає взаємозв'язок і взаємодію підходів: діалектичного, герменевтичного, синергетичного, системного, компетентнісного, культурологічного, семіотичного, інтегративного, інтермедіального); теоретичному (визначає сукупність базових понять і категорій, дефініцій і теорій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваного явища, ґрунтується на засадах педагогічної інноватики, теорії діалогу культур, теоретичних положеннях про взаємодію суб'єктів художньо-комунікативної діяльності, сутність професійного творчого розвитку особистості майбутнього вчителя мистецтва); технологічному (співвідносний з професійною майстерністю (мистецтвом) педагога (технологія як мистецтво – вчення про майстерність), відображає злагодженість процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, організацію інтермедіальної комунікативної діяльності). Обґрунтовано педагогічну систему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології, яка охоплює конструктивні компоненти, рівні сформованості комунікативної компетентності, організаційно-педагогічні умови та етапи, зміст, форми, методи і засоби формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. Автором створено як окремий функціональний компонент педагогічної системи формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких

спеціальностей нову педагогічну технологію – інтермедіальну. Вона забезпечує набуття майбутніми учителями мистецтва здатності до комунікації інноваційного типу і розгортається в умовах художньо-інтегративного освітнього середовища за допомогою різних комунікативних каналів (медіа). Ця технологія побудована на інноваційному теоретико-методологічному підході – інтермедіальному, котрий сприяє розширенню комунікативного світогляду особистості майбутнього вчителя через синхронізацію комунікативних сигналів, що надходять різними медіаканалами. Удосконалено структурні складові, зміст, форми, методи та засоби формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей з урахуванням педагогічного потенціалу інтермедіальної технології. Подальшого розвитку набула дефініція поняття комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей у системі професійної педагогічної компетентності відповідно до тенденцій модернізації освітньої галузі «Мистецтво».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки дисертації Н.М. Лупак належним чином обґрунтовані, про що свідчить аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій автора. Дисертаційна робота виконана на значній джерельній базі (922 позиції, з них 79 – іноземними мовами) та має належний рівень апробації.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Вважаємо, що наукова й практична значущість дисертаційного дослідження Н.М. Лупак дозволяє заповнити певну прогалину в професійній педагогіці стосовно створення й апробації авторської інтермедіальної технології для підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. Підставою для цього є: упровадження організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей; розробка елективного курсу «Інтермедіальні технології»; авторської методики викладання курсу «Освітні технології» для мистецьких

спеціальностей з урахуванням специфіки освітньої мистецької галузі та особливостей інтермедіальної комунікативної діяльності майбутнього вчителя, тощо. Матеріали дослідження можуть використовуватися при вивченні курсів «Методика музичного виховання», «Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну», «Методика навчання мистецької освітньої галузі», «Теорія і методика викладання художньої культури», «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології», «Інноваційні освітні технології», «Основи медіаграмотності» та ін.

Викладені в дисертації результати дослідження упроваджено в освітній процес підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 44 від 15.09.2020 р.), Донбаського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 68-20-616/1 від 08.10.2020), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження №3185-У від 19.11.2020 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка про впровадження № 01-07/805 від 18.09.2020 р.), Закарпатської академії мистецтв (довідка про впровадження від 13.03.2020 р.), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка про впровадження № 1497/24 від 07.10.2020 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Запропоновані матеріали дослідження, його висновки та положення мають міждисциплінарний характер і можуть застосовуватись у процесі вивчення здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти навчальних дисциплін «Психологія і педагогіка вищої школи», «Психологія художньої творчості», «Інтермедіальні студії», «Медіадидактика» та ін. Фактологічний матеріал, джерельна база, методичний інструментарій дослідження можуть слугувати підґрунтям для наукових розвідок і творчих пошуків студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів з проблем інноваційних тенденцій розвитку професійної підготовки майбутніх учителів.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертація складається з чотирьох розділів, структура і зміст яких логічно віддзеркалюють всі етапи науково-педагогічного пошуку, даючи повне уявлення про концептуальні засади, організаційно-педагогічні умови та педагогічну систему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології.

У першому розділі з позиції компетентнісного підходу Н.М. Лупак представлено результати аналізу сучасних вимог до професійної підготовки вчителів мистецтва, розглянуто проблему формування їхньої комунікативної компетентності в контексті медіакультурного розвитку, окреслено дефінітивне поле базових понять дослідження. Дисертанткою розкрито сутність комунікативної компетентності як важливого елемента професійної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, переконливо обґрунтована цілісність комунікативної компетентності як певної системи, що визначається єдністю та взаємодією чотирьох компонентів: ціннісно-мотиваційного, інформаційно-змістового, алгоритмічно-діяльнісного, художньо-творчого.

У другому розділі дисертаційного дослідження Н.М. Лупак репрезентує концепт інтермедіальності в гуманітарних науках, окреслює методологічні підходи до формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології. Дисертанткою обґрунтовано сутність і основні аспекти інтермедіальної технології як педагогічної, доцільність її застосування в закладах вищої освіти; представлено авторську концепцію і принципи формування комунікативної компетентності. Доречно підкреслити, що авторська концепція дослідниці базується на дидактичних принципах, сукупність яких цілісно відображає процес формування комунікативної компетентності, забезпечуючи комплексний підхід до його ефективної реалізації.

У третьому розділі дисертантка представила основні компоненти педагогічної системи формування комунікативної компетентності майбутніх

учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології, запропонувала її структурно-функціональну модель, конкретизувала структурні складники педагогічної системи та розкрила ієрархічні зв'язки між ними. Дисертанткою обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування досліджуваної комунікативної компетентності; змодельовано створення художньо-інтегративного середовища як динамічного освітнього простору, в якому відбувається обмін символічно-образною інформацією, поєднується міжсуб'єктна, міжмистецька, міжмедійна взаємодія, спрямована на пізнання учасниками спілкування мистецьких явищ і на самопізнання через комунікацію з мистецтвом.

У четвертому розділі Н.М. Лупак представлено дослідно-експериментальну програму та діагностичне дослідження процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. Автором окреслено етапи організації педагогічного експерименту, схарактеризовано рівні сформованості означеного феномена, розкрито організацію та методіку формувального етапу педагогічного експерименту, висвітлено результати експериментального дослідження та їх аналіз. Доцільно зазначити, що всі етапи педагогічного експерименту узгоджувалися з етапами формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, що здійснювалося на засадах інтермедіальної технології. Об'єктивне вивчення динаміки рівнів сформованості кожного компонента окресленої компетентності засвідчило ефективність упровадження інтермедіальної технології в освітній процес закладів вищої педагогічно-мистецької освіти.

Якісний аналіз результатів формувального експерименту засвідчив позитивну динаміку формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології. Проведена статистична перевірка результатів експерименту свідчить про надійність і валідність одержаних на формувальному етапі змін із зростання

рівня формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження.

1. Значним здобутком дослідниці є створена модель педагогічної системи формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології. Вважаємо, що доцільним було б ширше розкрити компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі, зокрема уміння й ставлення, які формуються у здобувачів освіти через комунікацію з мистецтвом.

2. У дисертації зазначено, що комунікативна компетентність є важливою складовою професійної компетентності вчителя мистецьких спеціальностей. На нашу думку, певного пояснення вимагає думка автора про те, що комунікативна компетентність ширше поняття, ніж професійна компетентність.

3. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології розглядається дисертанткою як міждисциплінарна проблема. З цієї позиції уточнення потребує питання про те, які ж саме дисципліни охоплені інтеграцією, окрім мистецьких, і як конкретно автор розглядає інтеграцію знань різних галузей.

4. Значним здобутком дослідниці є розробка та впровадження нею в експериментальну роботу організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології. На наш погляд, доречно було б конкретизувати, як організаційно-педагогічна умова оптимального поєднання теоретичного і практичного (комунікативного) чинників в опануванні мистецьких дисциплін дозволила створювати сприятливе

середовище для формування означеного феномена. У дисертації чітко вказані базові теоретичні знання, необхідні вчителям мистецтва у практичній професійній діяльності, а от практичні вміння й навички, які формуються в процесі інтермедіальної комунікативної діяльності потребують більш детальнішої систематизації.

5. Важливим змістовим наповненням процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології є оцінювання результатів цієї діяльності. Однак, виникає питання, яким чином відбувається оцінювання результатів комунікативної діяльності з урахуванням власного внеску у спільну колективну творчу справу. І як спрацьовує на практиці заявлений автором закон «Давати-Брати».

Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях.

Заслуговує на схвальну оцінку належний науковий доробок Н.М. Лупак, представлений у 50 наукових працях. Серед публікацій – 1 одноосібна монографія; 1 зарубіжна монографія у співавторстві; 5 навчально-методичних посібників; 26 наукових статей, в тому числі 17 у наукових фахових виданнях України, 9 у закордонних періодичних виданнях, у тому числі 1 – у виданні, віднесеному до наукометричної бази Scopus, 1 – Web of Science; 17 у матеріалах науково-практичних конференцій і семінарів.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Тема дослідження, його головний задум, основна проблематика, загальні висновки, а також понятійний апарат повністю відображені в авторефераті, зміст якого ідентичний структурі дисертаційної роботи і достатньою повнотою відбиває її сутність.

Висновок.

Узагальнюючи сказане вище, необхідно зауважити, що рецензована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому представлені нові науково обґрунтовані результати, які свідчать про комплексне вирішення важливої наукової проблеми теорії й методики

професійної освіти – формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології. Зміст автореферату та його ключові тези адекватно і з достатньою повнотою відбивають основні положення дисертації. Публікації дисертантки знаходяться в руслі досліджуваної проблеми і відповідають основним результатам, узагальненням та висновкам, репрезентованим у поданому до захисту дисертаційному дослідженні.

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертація Лупак Наталії Миколаївни «Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07. 2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08. 2015 р.), а її автор заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

